

Előfizetési díj.

Vidékre postán vagy helyben házhoz hordva	
Egész évre	15 frt.
Félévre	8
Negyedévre	4
Egy óra helyben	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

Megjelenik mindennap, az ünnepekét követő napok kivételével.

Szerkesztői szállítás:

Főter 4-ik szám hórá a lap szellemi részét illető közlemények czimzandók.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Az ÉRTÉKESBB CIKKEK DIJAZTATNAK.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Kiadó-hivatal: Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

„KELET”

politikai és közgazdasági napilap

1875. utolsó negyedére.

A „Kelet” előfizetési ára:

Félévre	8 frt
Negyedévre	4
Egy óra	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

A megrendelések legczélsezerűbben postai utalvánnyal alólirt könyvkereskedésébe küldendők.

Nyolcz egyszerre beküldött előfizetés után tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

STEIN JÁNOS,

a „Kelet” kiadója.

Suum cuique.

Δ. [Ismétlen föl-fölmerül a hír, hogy a marosvásárhelyi k. itelő táblát Kolozsvárra helyezik át.

Mi, természetesen tudói nem lehetünk, ha e hírből szóbeszéddekkel, avagy komolyan cselezett tervvel van-e dolgunk — de az a körülmény, hogy a madár még-még újan fölreppen, azt engedi gyaníttatni, hogy csakugyan van valami a dologban, s hiszen, a képzelt elmond annyiszor egy-egy hazugságot, hogy a végén maga is elhiszi.

Az áthelyezés, mint mondják, együtt járna a táblák decentralizációjával s talán maga után vonná a kerületi táblák felállítását, mely esetben az erdélyi részeknek még egy ily kerületi tábla jutna, valószínűleg Szébenben, vagy Brassóban.

Ez eset tagadhatatlanul, némi előny-

nyel kecsegtetne, nem ugyan financialis szempontból: a több helyt felállítandó hivatal mind a helyiség, mind az elnökség és kezelő személyiség tekintetében több kiadást vonna maga után, hanem a felekre nézve, kik eként kisebb költséggel járulhatnak az előadókhoz — ámbár az utóbbi időben kiadott igazságügyminiszteri rendelet — az információkra vonatkozólag — ez előnyt nagy mértékben alább szálítja. Ugyancsak az előnyök sorába számítható a kisebb testületek könnyebb mozgása és munkálkodhatása — a mit különben aligha nem paralyálna az a tény, hogy mind összevéve több munkaerő is lenne a kerületi tábláknál alkalmazva, mint a mostani két királyi táblánál tényleg van.

Im lehetőleg összefoglaltuk azokat az előnyöket és hátrányokat, melyek általában véve együtt járnának a szóban forgó állítással, ha csak elvileg ez újításról volna szó.

De itt, nézetünk szerint, nemcsak az elmélet, hanem, és mindenek fölött a gyakorlat szempontjai első sorban tekintetbe veendők; itt nemcsak arról van szó, hogy általában az itelő, vagy a kerületi táblák mellett hozható-e több argumentum föl, hanem arról is, hogy az ország-rész fejlődési tényezői — az úgy sérelme nélkül — minő segédletben részesülhetnek, a polgári elem csoportulatai a provincialis városok nem támogathatók-e, a nélkül, hogy ezáltal az igazságszolgáltatás csorbát szenvedne?

S e tekintetben, azt hisszük, Marosvásárhely mellett igen nyomós argumentumok hozhatók fel.

Eszünkbe sem juthat, hogy Kolozsvár városát gyöngíteni akarnók, — de itt, ez idő szerint, jóformán megvannak már azon tényezők, melyek ésszerű felhasználásával, nem csak szellemi, hanem anyagi központjává is fölküzdheti magát az ország-résznek. Ellenben Maros-Vásárhely, a székelyország közép-pontja, nagyon is rászorul az istápolásra, ha azt akarjuk, hogy a magyar polgári elem ottan erős lábra kaphasson.

Vasútja, — melyhez gazdasági tekintetben oly szép reményeket csatlót, —

a maga zsák-utca voltában és eszeveszett berendezésével — egálább ma még — épen nem szolgál a város emelésére. A honvéd kerületi parancsnokság is mind csak ígérethelyeztetett oda át s így az egyetlen emolumentum, melyet Maros-Vásárhely az állam részéről nyer, csak is a királyi tábla. Ha már ez egyetlen indirect segélyt is megvonjuk e tiszta magyar várostól: bizony számíthatunk rá, pár évtized alatt teljesen elernyve s nemcsak fü növi be néptelen utcáit, hanem magyar polgársága is kolons-botra jut, a mi az erdélyrezi magyarság e legtisztább központjából indulva ki — tagadhatatlanul — magára a magyarságra nézve is káros visszahatással lenne.

Vegyük ehez azt a körülményt is, hogy a tábla Várárhelyt oly helyiséggel rendelkezik, a mely mostani földhasznált állapotában m. a. száz ezer forintnyi tőkének felel meg, míg üresen hagyva ugy szólna értékelenné válnék s egy — bár, igaz, alárendeltebb — argumentummal több van, a mely Várárhely mellett szól.

A tulságos centralizációnak sehogys tudunk barátaivá lenni s annyiaval kevésbbé, midőn ez által még a magyarságot s a polgári elemet is veszélyeztetve látjuk. Azért, bár az igazságszolgáltatás magasabb érdekei előtt tisztelettel hajlunk meg: nem tehetjük, hogy a meg-megújuló hír hallatára egy jó szót ne ejtsünk Maros-Vásárhely mellett, a székely polgárság érdekeinek nevében.

Suum cuique!

A vendég-szereplések szinpadunkon.

Kolozsvárt, 1875. nov. 3.

(B-n.) Mostanság egyik vendég a másik után lépett fel szinpadunkon s elmondhatjuk, miszerint a jelen szini idény eddigelé a vendégek korszaka volt.

Elmondhatjuk, hogy színházunk igazgatósága, a dráma és operai szinészek minden fajtájából mutatott be vendégeket bőven a kolozsvári közönségnek.

Nem fogunk az egyes vendégek szerepléseiről részletes bírálatot írni, ez a reudés színházi referens teendője, mit már azért sem

tehetünk, mert ez idő szerint, körülményeinknél fogva nem tartozhatunk a színházlátogatók közé.

Annyit azonban elmondhatunk mi is a nélkül, hogy azok közül, kik szinpadunkon közelebből vendégszerepeltek, valamelyik megbátna érezhetné magát, miszerint a Bulyovszkiné vendégszereplése nemcsak a kolozsvári színházba járó közönségnek fog élvezetet nyújtani, nemcsak színházunknak s helybeli szinészeinknek lesz hasznára, hanem hazai drámánk érdekében is nagyobb horderejű, mert Bulyovszkiné rég visszavonult a magyar szinpadról s most miután több európai idegen nyelvi szinpadon babérokat aratott, a kolozsvári és pesti szinpadon újból fellép s szeretjük hinni, hogy állandóan vissza lesz nyerve a magyar drámának.

Nem ereszkedve tehát mélyebben az egyes vendégek bírálatásába, szöjünk egy pár szót általánosságban a vendégszereplésekről.

Arra nézve, hogy valamely igazgatóság gyakrabban vagy ritkábban léptessen fel vendégeket s hogy a szerepeket miként válogassa meg, főleg az szokott mérvadó lenni, hogy mily irányt tűzött maga elé s bizonyosan a vendégekre nézve is más utat fog követni egy oly igazgatóság, mely csupán financialis szempontból indul ki, s mást egy oly igazgatóság, mely a művészet érdekeit is szem előtt tartja.

Ha a kolozsvári színház igazgatósága csak is a bevételek szaporítására törekedne, igen természetesen a vendégszereplésekre nézve is azon utat követhetné, melyet legjövendősebbek tart. De mi azt hisszük, hogy még ez esetben sem helyes számítás derére borítva vendégszereplést, csekélyebb tehetségű és képzettségű szinészeket és énekeseket, mert az által a vendégszereplések elvesztik vonzerejüket.

Annál kevésbé helyeselhető a vendégszereplési rendszer, ha a mint hisszük, színházunk igazgatósága a művészet s különösen a drámai művészet irányában is némi kötelezettséget érez magában, mit pedig már csak a subventionál fogva is éreznie kell.

Mi helyesnek tartottuk, válahányszor kezdőknek nyitott tért az igazgatóság, mert az által új művészek fejlődését mozdította elő. Azonban ezeknek sem volna megengedhető,

ték faragottnak, mivel az élet és halál ura volt.

Jellemző, hogy Ceres cypruságokat használt fiákyál, elveszett leányai megkeresése végett. Az Aetnalángjainál meggyújtotta azokat, s hogy a világ az egész utra elég legyen, beöntötte az istennő azon titokteljes nedvvel, melylyel a nap és hold balhatatlan lovaikat megolcsóják.

A cyprus berkekben voltak közönségesen az istenek szent helyei, így Tarrhánál Candia fehér hegyén, s Knossos közelében Ida lejtőjénél: mindenütt a tisztelet és figyelem tárgyai voltak, s az isteneknek e szent árnyak között gyakran oltárok emeltettek. A korinthusi cyprusberkek Hebe templomával, azon idők legnevezetesebbjei közé tartozott.

Melpomene, a tragikai költszet muzsája gyakran hordott cyprus koszorút, s Aeskulap templomának udvarán gonddal nevelték a cyprusokat, még pedig nem minden jelentőség nélkül; mert egy helyben, melyben Aeskulap templomáról van szó, az mondatik: „Tömegesen s nagy fényvel ülnek egy ünnepet az isten cyprusainál.”

Phocionról beszélük, hogy egy fiatal embernek, ki vele több hűséggel mint értelemmel vitatkozni kezdett, azt válaszolta: „Fiatal beszédre hasonlít a cyprusoshoz, nagy és magas az, — de nincs gyümölcse.”

Arkádiában a haldokló pásztor arra kéri barátját, hogy cyprus alá temessék.

A görögököl is a cyprusnak sudar nővése a nő szépség jelképül szolgált; így Theokritus Helenának méltógteljeségét és kecsét a cyprusoshoz hasonlítja.

Artemidorus álmoskönyve szerint a cyprus a türelem s a bölcs késedelem jelképe is volt, megtekintése szándék változtatást idézett elő.

A görögök a cyprusfát a holttestek elhelyezésénél használták, hogy annak illatával a kellemetlen égszagot mérsékeljék s Homer, midőn Kalypsó barlangját kibontja, említést tesz a sötét cyprusról, mint oly fáról, mely az is-

Hirdetési díjak:

Hatszor hasábozott gármond sor vagy annak tere 6 kr. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakoribb hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:

Bécsben: Oppelk Alajos (Wollzeile 22.) Hasenstein et Vogler (Wallischgasse 10.) Rud. Mossé Publicistische Bureau Budapest: Hasenstein et Vogler hirdetés közv. rodáj Braun Ede hirdetményi ügynöksége, József-tér 10. 1. emelet

Nyitári cikkek

gármond sora után 25 kr. fizetendő.

Kiadó-hivatal:

Küldendők.

hogy elméleti képzettségeket s a természettől nyert adományokat meghaladó szerepekben lépjenek fel.

Kiképzett művészek és művésznők vendégszerepltetése hasznos, mert élvezetet nyújt a közönségnek, javítja annak ízlését s a helybeli szinészeknek és szinésznőknek tanúságos, s épen ezért vagyunk meggyőződve, miszerint egy Prielle Cornelia és Bulyovszkiné fölleptetése, helyes eljárás volt, míg igen sok vendégről ezt nem mondhatnók el.

A tulságosan gyakori vendégszereplés akadályozza a helybeli társaság tagjai kiképzését s azt hogy a társaság magára kellően öszszeszevő előadásokra képesíthesse magát.

Mindezeket lehet mondani a művészet minden ágaira s ennél fogva a válogatott drámai művésznők, énekesek és énekesnők fellépését helyesnek tartjuk, s kezdőket is örömmel látunk szinpadunkon, de a vendégszerepltetési mániát nem pártolhatjuk.

Hogy mindezeket épen a Bulyovszkiné vendégjátékai ctyelusa alkalmával mondtuk el, oka az, mert nem szeretjük csak hibáztatni, hanem szeretjük azt is jelezni, a mit elérni o hajtának s reá mutatva Bulyovszkinéra, értehetővé tehetjük magunkat a nélkül, hogy támadlag lépünk fel egyes gyengébb tehetségekkel szemben.

KÜLFÖLD

Kolozsvár, 1875. nov. 3.

A pétervári „Regierungsanzeiger” következő igen figyelemre méltó communiquéé közül: A balkáni szép szigetén végbement fontos eseményekkel szemben Oroszország nem egyedül, hanem két más állammal szövetségben állott készen az európai béke megővására, minden politikai önző utógondolat és szándék nélkül. Minden a béke fentartását ösztönöz o hajtó hatalmak számára a szövetséghez való csatlakozás szabadon áll. Oroszország azonban nem áldozta fel a szövetségnek azon rokonszenvet, melylyel a szláv kereszténynek iránt viseltetett. Az áldozatok, melyeket az orosz nemzet Törökország elnyomott szláv népességeinek hozott, oly nagyok, hogy Oroszországnak joga van ezen rokonszen-

tennével O d y s s e u s távozta felett busalkodni.

A cyprusfa elenyészhetetlenségét tekintve, Thucydides beszél, hogy az athéneiek a hősöket oly koporsókba temették, melyben a mumia ezer évig feküdt, a nélkül hogy a fa elrothadt volna.

A rómaiak hasonló módon tisztelték a fát, s hozzá kapcsolatik a sötét sors hatalma: így hitték, hogy egy a szél által gyökereiből kidöntött cyprus, veszedelmet jelezve soha se fog többé felemelkedni: midőn pedig Vespasian idejében egy ily módon kidöntött fa magától újlag felemelkedett, s erős gyökereket vert, azt általában különös kedvező jelnek tekintették.

Horác állította hogy minden fák közül e halálfa nő leggyorsabban, azt akarván ezáltal kifejezni, hogy az ember az arasznyi kurta időt használja, mielőtt a halál előri.

Jóllehet e fa iránt a hagyomány értelmében tisztelettel viseltettek, mégis kitűnő tulajdonait a gyakorlati életben felhasználták. Vitruv és Martial fájának tartósságát dicsőítették s különösen a vad cyprust ünnepelték ez előnye miatt.

Gyökereit a rómaiak ruganyossága miatt párnáknak s derekajaknak használták: e tekintetből tett róla említést Lucanus „Pharsaliá”-jában.

A fa kivágást, mint Evelyn írja, a velenzőek csak minden 20-ik, a rómaiak ellenben minden 14-ik évben gyakorolták, mi, nekik jelentékeny jövedelmet szerzett. Candia szigetén Cyprussültvények voltak, melyek kizárólag Diánnának voltak szentelve, s „Dos illia”-nak hívták, mivel a leányok evel házasságot kötöttek, ki egy cyprussültvényt nászajándokul nyert, az azt tette, hogy nagy birtok tulajdonában van s az ily leányok a legjobb házasságra számíthattak.

Folyt. köv.

A „KELET” TÁRCZÁJA.

CZYPRUSFA TÖRTÉNETE.

A mint éjszakra a sötét fenyőág a gyász elképeül szolgál, úgy a cyprus a déliek sirja, a sötétzöld fák közt a legnemesebb és egyázasabb. Fájának tartóssága isteni fává „Divadara” emelte.

A régi perzsák a felnyuló cyprusnak sugar, obelisk formájú hasonlatosságában, aszent szláng hasonlatát látták. Egy iraniai monda szerint eredete a paradicsomból való s legelőször Zoroaster ültette át a földre. Ormuzdért annak sepleölten szaváért tanuszkodott s rész Iránban a templomok előtt, a paloták ivaraiban és a kertekben tiszteletben állott.

Gustasp 800 évvel Krisztus előtt egy prusba réste bele Zoroaster tanának elfogadását s ezáltal megalapította a perzsa birodalmában a híres cyprus-bucsujárásokat.

A cyprust ők „Azad,” „szabad”-nak is vezik, directi azad, szabad fa. Rückert e fát következőleg jellemzi:

„A Cyprus a szabadság fája,
Nem nyomja őt gyümölcs terüje,
S míg más gyümölcsöt veszti: rája
Nyugton mosolyg az ég derüje.
A Cyprus a szabadság fája.
Mert sirodon díszlik, fakad,
Álom a lét s börtön homálya,
Míg a halál jó — s szárnyat ad!”

E szó „azad” nemest, tisztát csendest, agódot is tesz s a perzsa a fának ezenkial magasság, nagyság és méltóság praediunja it megadja.

A perzsa „Serw”-nek is hívja s így Serherceget és elnököt is tesz: Ser-widn annyit is tesz, mint bízke, kecses, nemes tartású leány, mintha azt mondaná: cyprus lelke, vagy cyprus alakú.

vél egész Európa elé lépni. Belátván azon nagy veszélyt, melyet ezen harc Szerbia és Montenegró bevonásával ugy ezekre magok, mint Törökországra nézve előidézne, Oroszország először emel fel szavát a szerencsétlen hercegovinaiak védelmére, a kik a túlságos adóterhek és elnyomatások által végtelkére kényserítettettek. Egyetértve Németországgal, és Ausztria-Magyarországgal, Oroszország, hogy egy feltűnő intervenciót elvégezve, föl-szólította Törökországot, hogy egyezzen ki a fölkelőkkel. Francia-, Olasz- és Angolország-támogatta ezen lépést.

Törökország megígérte, hogy javit a keresztények sorsán és a szultán egy iradat bocsátott ki, mely elrendeli a keresztények és mohamedánok egyenjogúságát. A szultán korábbi e nem elhatározásait, melyeket a garancia-hatmak kioroszakoltak, hosszabb időre nem tartattak meg és így elenyészett az azokba vetett bizalom, a cabineteknek tehát azon kell lenniök, hogy a bizalom, mely nélkül Törökország a komolyan szándékozt reformokat nem viheti keresztül, helyreálljon. A törökországi keresztény lakosság szomorú helyzetének mindenesetre véget kell érni.

Franciaországban Gambetta levelet intézett, a lyoni demokratákhoz. A „Temps“ meghozza most a terjedelmes iratot, melynek bevezetése teljesen egyetelmű Gambettának nem rég a bellevillei demokratákhoz intézett beszédével, melyben a demokrata eszmék jótékony befolyását és terjedését festé. E levélben minden áron a megyék szerinti szavazást ajánlja fenntartani. „A választások — egy a senatusi, mint a képviselő-választások a republikánus demokraczia diadalát fogják eredményezni. Négy év óta minden alkalommal tanulmányozom és figyelemmel kísérem a köztársasági eszme haladását az ország különböző részeiben és a társadalom különböző rétegeiben, s mondatom, hogy Franciaország soha sem várta oly türelmesen és oly nyugodtan a megbi-zottjainak kezébe adott meghatalmazás letétét, mint most, mert szándéka, hogy a köztársaságot megerősíti, rendíthetetlenül.“ A belügyi politikában a „szabadság politikáját“ kívánja Gambetta, „mely megszüntesse a kivételes törvényeket, tisztelje és biztosítsa a sajtó jogait; elnyomására csak a vétséget és a bűnt: a köztársasági elv és az általános népszavazat megtámadását tekintvén oknak; nagy akadálytalanul állítsa helyre a választói szabadságot, törvényes intézkedések által oltalmazván a gyűléseket és társulati jog gyakorlását; mely adja vissza a községnek a községi szabadságokat; mely biztosítsa végül ezen egyéni és közjogok gyakorlatát nagy elméjű és felvilágosult kormányférfiak által, a kik biznak a demokracziában s tudják azt kormányozni a nélkül, hogy félnének tőle, vagy megáldoznák.“ — Hangsúlyozza a törvényes intézkedések között különösen a pénzügyek újjászervezését, melynek kulcsa az általános jövedelmi adó.

Szükséges továbbá a valódi személyes és általános hadkötelezettség; de leginkább szükséges egy új nemzeti nevelési rendszer, mely elejétől végig a modern társadalom elvein, a polgári törvény tisztelvényén, a kizárólagos hazaszereteten alapszik. A levél így végződik: „A rend és szabadság biztosítása lévén, egy nagy kegyelmi actura is kell majd gondolni, mely törölje el polgári viszályainknak még emlékeztet is. Azon férfiaknak, ki az állam legfőbb és sérthetetlen tisztviselői, a kinek szilárdasága ismeretes, épen nem lesz ellenvetése ezen épen egy emberies, mint politikai rendszabály ellen.“ — A „sárga-könyvről“ egy francia lap nyomán azt jelentettük, hogy már majdnem készen van. Most a „P. C.“ ugy értesül, hogy Décazes herceg, Andrássy gróf példáját követvén s elfogadván külügyünk motiválását, szintén nem tartja szükségesnek a diplomatiai okiratok közlését s hasonlóképen kereskedelmi okirat-sorozatát fog a nemzetgyűlés elé terjeszteni. — A Lavergne-csoport lapja, az „Echo Univ.“ azt írja, hogy Buffet belügyért a nemzetgyűlés megnyitása után azonnal interpellált a foglalkozás bonapartisticus ügyek tárgyában. Az „Ind. belge“ erre azt mondja, hogy Buffet a kormány nevében egy nyilatkozattal szándékozik ezen interpellációt megelőzni s minden Rouherrel és a bonapartistákkal való solidaritást vissza fog utasítani. Legalább ugy ígérte republikánus ministertársainak.

A román lapok és betiltott román tankönyvek.

„A románok még tankönyveket se irhatnak, mert azok az iskolai használatból kitiltatnak,“ így jajdul fel közelebb a „Federatiunea.“ Nem tudjuk, ha a szerkesztő tudtával vagy a nélkül csuszott be lapjába ez a rágalmazó kitétel, de annyi tény, hogy nagy adag arczatlanság kell ahhoz, hogy valaki alkotmányos kormányunk ellen ilyen vádat sajtó alá adjon. Nem szólának semmit a Federatiunea rágalmaira, ha nem tudnók, hogy e lap több példányban jár Románia különböző városába,

hogy azokban az ilyen rágalmakból kovácsolnak ellenünk még gyűlöleteseb rágalmakat, melyeket ott a könnyenhiwők kispénz gyanánt vesznek és százaszorosan megtoldva szórják a tudatlan nép közé, hogy ellenünk gyűlöletre izgathassák. A „Federatiunea“ igen jól tudja, hogy hazugságot hirdet, midőn ilyeneket világ elibe bocsát, de tudja azt is, hogy igno-tos fallit, tehát rajta román publikum ott tul a kárpáteken, vakulj román!

Nekünk azonban kötelességünk felszólalni az ilyen rágalmak ellen. A román könyvek nem azért tiltatnak ki a népiskolákból és képezdéből, mert románok írták azokat, hanem kitiltatnak azért, mert a történelmet meghamisítják, mert hazánkat soha nem létezett országokra, — Crisiana, Marmatia stb. darabolják, mert a magyar nemzet ellen gyűlöletet prédikálnak.

Ha találkozunk olyan eszeveszett magyar író, a ki ilyen szellemű könyveket írma, mi-nőket e lapok hasájában a román tankönyvek közül mi is bemutatunk, azokat ép ugy belítaná a közokt. miniszter, mint a román tankönyveket; sőt mi azt hisszük, hogy nem elé-gednék meg ezzel, hanem a szerzőt is berán-tatná egy kicsiké. A román könyvgyártókkal szemben megelégedett miniszterünk azzal, hogy a hamis könyvet betiltotta, de az írónak haja szálát sem bántják. Kisérelné meg magyar író kiadni Bukarestben olyan magyar tankönyvet, milyeneket a román könyvek közül mi is megismertettünk, tudtára adnák ott azonnal, hogy hol fekszik a híres Vakarest. Mi igen jól ismerjük Arune Pumnú 6 kötetes tanköny-vét, volt alkalmunk tanulmányozni annak min-denik cikkeit s bátran kimondjuk, hogy mi-niszterünk soha magasabb kötelességet nem teljesített, mint midőn a szemétdomb-ját hazánkból véglegesen kitiltotta és azokat a képezdei tanárokat, kik ezt a könyvet egyik állami képezdében is becsapészták, mint állásukra érdemeiket, haláladatlanokat, végkép el-mozdította. Avagy nem elég gratia-e, hogy az egyik államellenes román könyvgyártó-tanár ma is nyugdíj huz a magyar államtól? Majd ad-nának nekünk is, ilyen tankönyv gyártása után pensiot [Bukarestben a Bálamukban!.. Az ilyen tankönyvek okai annak, a mit nem ré-gen tapasztaltunk. Bepillantunk egy falusi ro-mán elemi iskolába s az ajtóval szemben ki-függesztve látunk két, keresztbe tett, kis ro-mán lobogót, melyekre ezen szavak voltak vastag betűkkel felírva: „Destéptá-te Române, din somnul celu de morte, In core te adanciră barbarii de tiranul!“ azaz „Ébredj román, halálos álmodból, melybe a zsarnok bar-bárok sülyesztettek.“ Természetes, hogy a [gyer-meknek danolni is tanulják ezt és így már 6-10 éves korukban megtanulják, hogy ezek a zsarnok barbárok egyenesen a magyarok vol-tak. Mi lehet természetesebb, mint hogy azon-al levétettük a lobogókat, a szegény dászlak nem tudta kinjában, hogy hová legyen. Nem érte semmi baj a tudatlan frater, mert tud-juk, hogy nem ők okai, ők csak vak eszközei az igazgatóknak.

Felhívjuk a „Federatiunea“ szerkesztőjét, hogy legyen férfias bátorsága valót írni és nem ámitani olvasót. Mert az ilyen hamis dolgok eredményezik azt, hogy a román lapok elvesz-tik olvasók előtt minden hitelüket s bukna el nyakra-főre, uti exempla docent. Nem árt megemlékezni arról a példabeszéd-ről, hogy: „Addig jár a korsó a vízre, a mig nyaka szakad.“

Még egyszer örömről fejezzük ki a felett, hogy Trefort miniszter Arune Pum-nu bolondító bombáit hazánk földéről kiirtot-ta, a lapok olvasóinak pedig csak gratulálha-tunk, hogy nem volt alkalmuk Arune Pum-nu műveiből mutatványokat olvashatni.

Román könyvismertetés.

Egy picike vers gyűjteményt mutatunk be az alkalommal e lapok olvasóinak, mely-nek czíme „Cantori de irodi cu câteva cânturi nationale Brasso-v. Franket Dressnandt. Strada vamei 13. Tipárl la Römer et Kammer 1874. az az Herodesi dalok, néhány nemzeti dal-lal stb.

A herodesi dalokkal semmi közünk, hall-hatjuk azokat karácson estején minden faluban a bethleheimes gyerekektől még Csinsekben is. Hanem annál inkább megérdemli figyelmünket a könyvecske második része, melynek czíme, nem mint a czímlapon áll „nemzeti dalok“, hanem: „történelmi, hősi és kardalok.“ Hét költemény van benne, lássuk mindeniket.

Az első, „1848-beli erdélyi induló.“ Muresán Andrástól. Áll 11 szakaszból s így kezdődik: „Ébredj halálos álmodból román, a melybe a barbár zsarnokok sülyesztettek. Most vagy soha teremtetek más sorsot, mely előtt még kegyetlen elleneid is meghajoljanak.“ Így megyen ez 11 versszakon végig, ilyen dalt ragasztanak Herodes tettei után Brassóban Frankuramék, csakhogy jövedelmezzen a kiadó-kak. Hogy kik ezek a zsarnok barbárok,

ezek e kegyetlen ellenségek; az nem kérdés. A második da: Janku indulója, a románok hőse. Ebben is felhivatnak mind a románok, hogy „üzék el a barbárokat,“ előmegyen Janku gyos lovon, medve bőrrrel s villám sújtja román kézből, a ki a nagy ge-nius előtt meg mer állani. A harmadik „Mi-hály vitéz utolsó éjszaka“ a mely így végző-dik: „A barbár jáma alá nem hajtom le fejem.“ Mihály hazánkban lelve halálát, a többi érsd barbár magyar! A negyedik köl-temény czíme: „1848-beli induló, danol-ták Romániában.“ A csolójok és oroszok ellen van írva, de ettől mint tudjuk, nem az oroszok szaladtak meg, hanem azok, akik ilye-neket írtak és danolták. Nálunk nincs semmi értelme s a mi román iskoláinkban hasznaltan-limlom. Az ötödik: „Unio kardal.“ Igen szép költemény Romániában s meg is tette hatását, midőn Alexandri megrta, de nálunk nincs helyén, mert: „Lejtsünk testvér táncot Roma-nia földjén“ ezt nem lehet, nem szabad, mi-után hazánk nem Románia földje, s az írónak nem is lehetett ezt hazánkra vonatkoz-tatni, mert akkor nem mondaná: „Vesszenek el honunk ellenségei.“ Tehát nálunk ennek sincs értelme a román iskolákban s ha még is danolják: akkor értjük a többi. A hatodik: „Nemzeti induló.“ Ebben a zsarnok pogány ellen hősködni és hűséget kétszer esküsz-nek Mihály vitéznek.

Mi értelme van ennek hazai román isko-láinkban? Ezt mindenki könnyen kitalálhatja, a ki Mihály hős tetteit ösmeri. A hetedik: „A bessarabai román katonák indulója.“ Eb-ben is danolják: „Romániáért minden katona Traján hullama lesz.“

Íme t. olvasó, ilyen nemzeti dalokat danolattak a brassói kiadók a román betle-heimes oláh pásztorokkal. Nemde gyönyörű idea a barbar zsarnokok ellen, Mihály vitéznek, Románianak hűséget esküdni, Trajánért meghalni s ezt mind csak azért, hogy Magyarországon lakhassunk, itt járjunk iskolába, itt járassunk karácsony éjszakáján Bethlehembe. No lám, ha nem irhatnak a ro-mánok román tankönyveket, mert azok az is-kolából kitiltatnak: irhatnak költeményeket a bethleheimesek számára, azokat senki se fogja behorgatni, hiszen az a Herodes, Traján, Mihály vitézeu milyen régen elphihentek, merő ártatlan agyalkodók lettek s olyan jól illenek az ártatlan gyermekek ajkaira, mint a bokréta a kalapra. Trefort miniszter ur is így hiszi? azt csak ő tudná megmondani...

Aztán mondja bárki, nemde értelmes em-berek azok a brassói circumspetus kiadók, mi-dőn ilyen olcsó és jó könyvet adnak a magyar haza ifjú polgárainak ajkaira. ...

Tanügy.

Nemzetiség és egyház.

Két tényező ez, melylyel az iskolának gyakran van dolga. Bölcsészeti értelmezését a nemzetiségnek nem adhatjuk, de nem hisz-szük, hogy csalódunk, ha a népeknél nemzeti-ségnek nevezzük azt, a mi az egyénél a jel-lem. Nálunk a Királyhágón innen sajátságos szerepet játszik ez a kettő: az evang. lutherá-nus vallásu nagyobbára szász nemzetiségű, a görög vallásu pedig román, ugy hogy itt a lutheranus vallás szász vallás, a görög vallás román vallás, magyar vallásnak majd a refor-matus vagy unitárius, majd a rom. katolikust mondják. Sajátságosnak mondjuk azért, mert a Királyhágón túl ez a szövetezés egyház és nemzetiség közt következetesen nem létezik. Lutheránus ott ép ugy lehet a magyar mint a tót vagy német, és a tót ép ugy lutheranus mint katolikus vallásu. Egy másik jellemvo-nás a mi egyházainknak az, hogy elzárkoz-va hegyekvéde völgyekben, a világ eseményei csak ugy elsurrantak felettük, ezért a mi egy-házaink conservatívabbak mint a Királyhágón túl. Mig az anyaországban egy-egy törvényzik vagy kormányrendelet az ő nivellirozó hatalmá-val vagy az iskolát, vagy az egyházat, vagy mind a kettőt könnyen átalakította czéljának megfelelőleg, a Királyhágón innen az egyházak nemzetiségi érdekektől vezetve, mindig csak akkor vetették magukat alá a kormány akara-tának, ha ezzel sajátlagos czéljaikat előmozdi-talalták. Nemzetiségek és egyházak ép oly önzők mint az egyén.

Ezt tudva nem egyszer felhasználták mind a kettőt saját czéljaikra, és megfordítva eme-zek szívesen felajánlották az államnak szolgálataikat, ha viszontmogatásra számíthattak. Tudna erről beszélni nálunk mind a román vagy görög, mind a szász vagy evang. lutheranus egyház története. A hol aztán az állami támogatás kelleténél nagyobb volt, ott a román-ság és szász-ság túladó tevékenységet fejtett ki saját magyar nemzetiségünk kárára. Mint a történeti nevezetességű érme és emlékkövek feliratai emlékeztetnek minket önnön botlása-inkra s mulasztásainkra, ilyen román nevek mint Socaci (Szakács), Timariu, Tacaci, Gom-bosiu, Hodosiu, Nemesiu, Fogarasi, Ujlacanu, Tordasanu; szász nevek mint Kisch, Gondosch, Zikeli (Székely). Egész falvakat mondhatnánk

mind a megyékből mind a Királyföldről, a melyekben a lakosok családnemeikből itélve egy-től egyig parostól együtt magyarok voltak. Mond mai nap papjaiknak, hogy ezek magya-rok s követeld őket vissza a magyar nemzeti-ségnek; utadba áll s megczófol azzal, hogy azokat görög vagy lutheranus pap keresztelte. Sőt ha ezzel meg nem győzőtt, megkínál hogy szólj velők magyarul, s akkor szégyelve fogod észrevenni, hogy vallásukkal nemzetiséget is cseréltek, hogy tehát görög vallás csakugyan román vallás és lutheranus vallás csakugyan szász vallás. S hogy magyar eredetének nyo-mát sejhordja, a pap vagy tanár önkényűleg, a kormány tudta és beléegyezése nélkül meg ártatlan tanuló korában ártománytja a neveket és csinál Sándorból Alexandrut, Fazakasból Ola-riut, Mészárosból Macellariut, Balogból Pusca-riut, Rákoczból Rakucziut, s ki tudná szerit számát elősorolni mindazon önkényes és a ma-gyar nemzetiség rovására elkövetett lépéseknek, a melyeket a román vagy szász pap s tanár az egyház védelme alatt minden kormányi avat-kozástól menten elkövetet. Elvük ez. Az ország és a magyar kormány az ő egyházuk és nemze-tiségük védelmére hozhat akárhány törvényt és rendeletet; ezeknek szigorú megtartását ők mindig meg fogják követelni; de viszont a kormánynak ne legyen joga beavatkozni az ő nemzetiségük vagy egyházuk ügyeibe.

Sajátságos színben tűnik fel az oláh-or-szági románok és a görögök magatartása a je-len keleti mozgalmakkal szemben. Eddigélé mozogtak a veresek, Bratianu pedig szórta a szitkokat a magyar kormánypolitiká ellen és hitták szüntelen segítségül a muszka czárt, hogy fogadja védelme alá a török iga ellen a hitbe-li rokonokat. Most itt van az alkalom, hogy megragadják, a hercegovinaiak lázognak: mert nem fognak kezét velők a török zsarnok ellen? Oláhország és Görögön, látva, hogy mindenünnen a szláv elemtől környezve van-nak, most félnek segédkezet és tört nyújtani ugyiszlva önnön életük ellen am azok kezébe s inkább távol kívánnak maradni a mozgalmától, mintsem a czár politikáját vallani; pedig val-lás tekintetében rokonok lehetnének az oroszok-al és a román egyház nem állotta az orosz czárt papáinak tekinteni.

Mennyivel kedvezőbb nálunk a román-görög egyház sorsa! Menten a szlavizmustól, csak idegen felekezetektől környezve, folytathat-ják mind a románok mind a szászok nemzeti-ségi és egyházi életüket a törvény oltalma alatt, még a magyar nemzetiség kárára is.

Azonban szükséges nekünk is gondos-kodnunk azon eszközökről, melyekkel nemcsak a jelenben meg tarthatjuk s jövőre megmen-telhetjük a valódi magyar elemet, hanem vissza-hódíthatjuk az elpártoltakat is. Eddigélé csak az elnyomatás hangjára füleltünk, legyen ezentul érzékünk saját véreink iránt is.

Tesszünk mi országunk határain kívül levő magyar testvéreinket is, de legyen szemünk a belföldi viszonyokra is fordítva. Ve-gyünk példát a románságtól és szász-ságtól. Az ország egész területén, a meddig csak terjed a magyar kormány hatásköre, ne legyen oskola, a melyben a magyar nyelvet ne ta-nítsák s ezt aztán tanítsa született magyar, vagy legalább államilag vizsgált egyén. Ez az intézkedés világért se célozza az idegen nem-zetiségek magyarítását, vagy az autonom egy-házak ügyeibe avatkozását, hanem csak az ott tartózkodó magyar elem megmentését. Egy második eszköz a nemzetiségi élesztésének. a történelem és földrajz tanítása. Ezzel bi-zassék meg megint egy magyar ember, vagy legalább államilag vizsgált egyén. És ezen in-tézkedés ne legyen irányozva mások nemzeti-sége vagy egyházak jogának megsértésére, ha-nem csupán a magyar kormány érdekének megővására. Az ének akár egyházi, akár vi-lági, hasonlóan hatalmas ébresztője a nemze-tiségi érzéknek. És ez egy oly tantárgy, mely-re tanítványaink eddigélé sokkal kevesebb gon-dot fordítottak, mintsem megérdemelte. Nem akarjuk, hogy a román vagy a szász ember fia magyar dalok éneklésére legyen kényszerítve, de azt se engedjük, hogy az ő iskolá-jukba járó magyar fiú más nemzetiség nyelvén tanuljon dalolni.

Erythros.

Könyvismertetés.

(Vége)

Németországban néhány év óta nagyon elszaporodtak az egyetekhez kapcsolt gazdasági intézetek, ugy hogy alig van nevesebb egyetem, mely gazdasági folyamallal ne birna. A felvételi feltételek nem szigoruzak; a gazdászok mint rendkívüli egyetemi hallgatók sze-repelnek s így érettségi bizonyítványra nincs szükség. Legtöbb ily intézet csak a látogatási szám emelését tartja szem előtt, a lényeg rovására.

Hogy saját nézetemet is röviden elmond-jam erről a tárgyról s hazai viszonyainkhoz alkalmazva: a földmives iskola neveljen élet-revaló kis gazdákat és családokat; a közép gazd. intézetek a gymnasium vagy

reál iskola 6. osztályát végzett növendékek is mereteit 3 év alatt egészítsék ki annyira, hog az innen nyert bizonyítványok érettségi bizo-nyítványi értékével birva: felvételi alapul szol-gáljanak az egyetem rendes hallga-tói közé. [Az egyetem természetudomány osztályában feltalálhatják a magasabb gazda-sági műveltségre törekvő ifjak is mindazt, mi re szükségök van.

— Az egyes vidékek vagy tartomány-igényei szerint, a gazdasági tanügy terén munkafelosztás állott be; ennek köszönik léte-zésüket a különleges szakintézetek. Hazánk tekintve: az ilyen állami intézetek közt, csak a b o r á z i a t i a k k a l találkozzunk; Erdőszege-Tarcalon és Keszthelyen (ohajtuk, hogy : uj dicső-szentmártoni is ilyen fejlődjék!). magyar gazdasági egyeslet Budapesten dr. En-Ferencz vezetése alatt tart fenn egy vinczell (és kertész) képezdét; legujabban pedig Rák son elterülő „Istvánföldén“ Kodolányi Ant-igazgatása alatt szervez egy intézetet, me földmives árvákból gazdasági családokat és ke-tészeket fog képezni.

Ilyen vinczellár, borász és kertészképz- intézeteknek lenne, még nálunk nagy tere fontos hivatása!

— Befelezésül, a tanszerek közti megemléget egy-két szóval Anselm schleis-heimi tanár jeles és olcsó gazd. gépmi-táit; kitűnők voltak a hohenheimi (Würten-berg) és weihenstefani (bajor) gazd. intézete gépmintái. [Névtani taneszközök közt Bre-del mintázatai Berlinből; nagyszerű volt a tu-rini Valetti gyűjteménye kivált alma- és kört-ve-utánzatokkal; ezen üzlet árjegyzéke 180 féle gyümölcsöt kínál olcsón a vevőnek. Szó-lóutánzásai, Alcantari Péter Antal olasz szerzetes tünt ki: gyűjteményének minden egyes darabja remekmű volt. Németországból Adler, Büchner és Arnold mutatták be ké-szitményeiket, utánzóktól gyűlölcselet s kivál-ujabb készítményü ehető és mérges gom-bákkal.

Az osztrák kiállítás ékessége az Al-brecht főherceg tárlatában bemutatott, 12 nag-asztalon elhelyezett, gyönyörű rovargyűjtemény volt; főhercegi erdész Wachtl Frigyes, részben Magyarországon gyűjtötte és mutatta it-be a kártékony rovarokat fejlődésük különböző fokain, kártételeikkel együtt. Ezen pártalan gyűjteményt a bécsi gazdasági főiskola nyerte ajándékkul.

— Ismertetésemnek, mely 11 számon keresztül okt. 21-én kezdve feltekinthető, végé-hez jutottam. Ki átolvasására időt szánt, rövid-képet látt a közgazdasági állapotainknak; van bennök örvendetes is: tanuságok pedig min-denik.

A mű maga, mely terjedelméhez és tar-talmasságához mérten nagyon olcsó: 1 frt 20 kr-ért megszerezhető Gamauf Vilmos gaz-dasági egyleti titkárnál (belkőzépútcza 13. sz.); ugyiszlent Stein és Demjén könyvkereskedése után.)

Sz. S.

NAPI HIREK.

Kolozsvár, nov. 3. 1875.

— **Némethi Irma** kisasszonytól a „Magyar Polgár“ legutóbbi száma egy „pro-domo“-szerű nyilatkozatot közöl lapunk ama felszólalása ellenében, melyben — ezelőtt csak-nem egy héttel — megróttuk a t. kisasszony-nak abbéli igazolatlanul eljárását, hogy t. i. vonakodik eljátszani a Bulyovszkyné asszony vendégjátékánál közelebből színehozandó „Stu-art Mária-ban“ Erzsébet szerepét. Nem aka-runk Némethi Irma kisasszonnyal polemába ereszködni, még pedig első sorban azért, mert a t. kisasszony maga igazat ad nekünk, mi-kor elismeri, hogy valóban megtagadta a kér-déses szerep eljátszását. És ezzel meg van oldva a kérdés, mely csak az lehet, hogy visz-zautasított-e a kisasszony — jól megjegye-zendő: mint a színház rendes fizetése tagja — egy szakma-körébe tartozó elsőrendű sze-repét vagy nem? Némethi Irma k. a. elisme-ri, hogy visszautasította. Nos, ez a tény ma-gában már teljesen elitéli a kisasszony eljá-rását s igazolja felszólalásunkat. Ez nem is szükségelt további argumentatit. Mert nem is képezzük ugyan, hogy mit ért azalatt vagy miféle loyális oldaltámadás akar az lenni az igazgatóság ellen, a mivel Némethi I. k. a. ez eljárást erőködi szépitni, mikor t. i. szín-házunk „sajátságos belviszonyaira“ és „móltá-nyosabb körülményekre“ hivatkozik; mondjuk, nem értjük e mythikus czélzásokat. De bármit is akarjanak azok jelenteni: tény az, hogy Né-methi Irma k. a. maga idejében megkapta a kérdésben f. g. szerepét; tény, hogy e szerep

*) A „Könyvismertetés“-ben követke-zőbb sajtóhírek javítandók: 245. sz. 962. lap „helye-gondolkodásra oktatja“ helyett, olvasd: helyes gazdá-kodásra. — 246. sz. 966. l. „a nemes allgani bor-vezes színü“ helyett olvasd: borzderes. — 247. sz. 970. l. „a széles terület“ helyett olvasd: szikla terület.

